

Stockholms
stad

Våld i nära relationer

Socialtjänstinspektörernas
kvalitetsgranskning av
stadsdelsförvaltningarna
Farsta, Järva & Skärholmen

Våld i nära relationer - Socialtjänstinspektörernas kvalitetsgranskning av
stadsdelsförvaltningarna Farsta, Järva och Skärholmen
Januari 2024

Dnr: SOF 2022/658

Utgivare: Socialförvaltningen

Kontaktperson: Anna Forsström & Johanna Strauss

Sammanfattning

Stockholms stads socialtjänstinspektörer har till uppgift att granska stadens verksamheter inom individ- och familjeomsorgen med fokus på kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde. Aktuell kvalitetsgranskning avser handläggningen av våld i nära relation, med fokus på vilka insatser våldsutsatta får. Granskningen har genomförts i stadsdelsförvaltningarna Farsta, Järva och Skärholmen. Sammanlagt granskades 60 ärenden, där alla utom ett rörde kvinnor.

Det granskade materialet visade på relevant dokumentation i form av adekvata beslut och underlag, vilket tyder på god övergripande formell rättssäkerhet i handläggningen. Utredningarna följde i hög grad anvisningarna i Socialstyrelsens handbok om hur våld och dess konsekvenser ska utredas och dokumenteras.¹ Barnrättsperspektivet var vidare en tydlig styrka i det granskade materialet. Merparten av ärenden innefattade standardiserade bedömningsmetoder, i regel FREDA.² Av de brukare som fick högsta farlighetsnivå i FREDA farlighetsbedömning fick majoriteten insatser som motsvarade behovet av skydd. I en stadsdelsförvaltning återfanns dock ett flertal ärenden där insatserna inte motsvarade behovet av skydd och där motivationsarbete inte framgick i tillräcklig utsträckning.

Behov av stöd på kort och lång sikt var i regel väl belysta i utredningarnas analys i två av stadsdelsförvaltningarna. Uttalade resonemang saknades oftare i den tredje stadsdelsförvaltningen. Skillnad i likställighet framträdde specifikt vad gäller stöd till stadigvarande boende då stadsdelsförvaltningarna inte använder samma insatser och beslutsmandat organisatoriskt tillhör olika enheter.

De granskade ärendena belyste den enskildes eventuella särskilda utsatthet väl. Det saknades dock ofta analys om hur den särskilda utsattheten påverkade den enskilde, om socialtjänstens insats behövde anpassas, eller om samverkan med andra aktörer planerades för att samordna och anpassa situationen utifrån den enskildes särskilda behov.

Praxis med två veckors tidshorisont för placeringar på skyddat boende är förenat med negativa konsekvenser för våldsutsatta och eventuella medföljande barn. Det är viktigt att brukarens individuella förutsättningar och behov ges inflytande i relation till generella rutiner kring beslut.

¹ Socialstyrelsen (2023) Våld i nära relationer. Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården

² Socialstyrelsen (2014) Manual för FREDA Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	5
Granskningsmetod	5
God kvalitet inom socialtjänsten	5
Granskningsmodell	6
Målgrupp, urval och avgränsning	7
Utgångspunkter	7
Våldsutsatta och insatser i Stockholms stad	11
Granskningsresultat	12
Ärendegenomgång	12
<i>De granskade ärendena</i>	12
<i>Särskilt utsatta målgrupper</i>	12
<i>Våldet i ärendena</i>	13
<i>Handläggningen</i>	14
<i>Skyddsplaceringar</i>	16
<i>Mer långsiktiga boendeplaceringar</i>	18
<i>Stödinsatser vid RVC</i>	19
<i>Samverkan</i>	19
<i>Barnperspektivet</i>	20
Dialogmöten med enheterna	21
Synpunkter från Unizon	22
Socialtjänstinspektörernas analys	24
Jämställdhetsanalys	24
Trygghet och säkerhet.....	24
Självbestämmande och integritet	25
Helhetssyn och samordning	26
Kunskapsbaserad verksamhet	27
Tillgänglighet.....	28
Effektivitet	29

Inledning

Stockholms stads socialtjänstinspektörer har till uppgift att granska stadens verksamheter inom individ- och familjeomsorgen med fokus på kvalitet och rättssäkerhet för den enskilde. Arbetet utgår från lagstiftning, förordningar och föreskrifter liksom stadens riktlinjer inom området. Granskningarna genomförs utifrån en framtagen granskningsmodell som bygger på de kvalitetskriterier Socialstyrelsen och Sveriges kommuner och regioner (SKR) tog fram 2010. Uppdraget har ett generellt brukarperspektiv. En årsrapport avges till socialnämnden och kommunstyrelsen.

Att bevaka likställigheten över staden samt sprida goda exempel är en viktig del av granskningarna, i syfte att stödja verksamheternas utvecklings- och kvalitetsarbete. Jämställdhets- och barnperspektiv ska i möjligaste mån belysas och lyftas fram.

Det aktuella granskningstemat valdes för att komplettera och ge fördjupad insyn om stadens stöd till våldsutsatta utifrån en tidigare genomförd översyn gällande detta.³ Granskningens syfte är att se hur stadsdelsförvaltningarnas handläggning överensstämmer med lagstiftningens intentioner samt om lagstiftningen tillämpas på ett likställt sätt.

Granskningsmetod

God kvalitet inom socialtjänsten

I 3 kap. 3 § Socialtjänstlagen (SoL) anges att ”Insatser inom socialtjänsten skall vara av god kvalitet. För utförande av uppgifter inom socialtjänsten skall det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet. Kvaliteten i verksamheten skall systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras”.

Socialstyrelsen och SKR har 2010 tagit fram en definition av god kvalitet inom socialtjänsten, som utgörs av följande områden:

- **Trygghet och säkerhet**
Trygghet och säkerhet innebär att stöd och insatser utförs enligt gällande regelverk. De är förutsägbara och det finns möjlighet till insyn. Risk för kränkning, försummelse, fysisk eller psykisk skada förhindras genom förebyggande arbete.
- **Självbestämmande och integritet**

³ Socialförvaltningen (2023) Översyn av stadens stöd till den som utsätts för våld, sexuellt förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Självbestämmande och integritet innebär att den enskilde är delaktig, har inflytande och ges möjlighet till egna val.

- **Tillgänglighet**
Tillgänglighet innebär att det är lätt att få kontakt med socialtjänsten och vid behov få del av stöd och insatser inom rimlig tid. Information och kommunikation är begriplig och anpassad efter olika grupper och individers behov. Kommunikationen mellan den enskilde och professionen präglas av ömsesidighet och dialog.
- **Helhetssyn och samordning**
Helhetssyn utgår från den enskildes samlade livssituation. Då den enskilde har behov av stöd och insatser som bedrivs inom olika verksamheter eller av olika utförare och professioner är dessa samordnade. Det finns en tydlig ansvarsfördelning och stöd och insatser präglas av kontinuitet.
- **Kunskapsbaserad verksamhet**
Kunskapsbaserad innebär att tjänsterna utförs i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den enskildes egna erfarenheter tas till vara.
- **Effektivitet**
Effektivitet innebär att resurserna utnyttjas på bästa sätt för att uppnå uppsatta mål för verksamheten.

Granskningsmodell

Granskningsarbetet planeras utifrån en granskningsmodell som dels bygger på lagstiftningens bestämmelser om god kvalitet inom socialtjänsten och dels på de beskrivna kvalitetsområdena.

Granskningen följer arbetsmodellen nedan:

- Inledande informationsbrev till berörda stadsdelsförvaltningar
- Informationsmöte med ledning
- Dialogmöte med medarbetare och ledning
- Genomgång av verksamhetsplan och policydokument
- Aktgranskning
- Intervjuer med sakkunniga och brukarföreningar
- Återkoppling till ledning och medarbetare
- Rapport till råd för funktionshinderfrågor
- Rapport till socialnämnden
- Rapport till stadsdelsnämnderna

- Spridningskonferens som riktar sig till samtliga stadsdelsförvaltningar i staden samt till Enheten för hemlösa
- Uppföljning cirka sex till nio månader efter avslutad granskning

Målgrupp, urval och avgränsning

Granskningen omfattar ärenden i stadsdelsförvaltningarna Farsta, Järva och Skärholmen och utfördes under perioden augusti till december 2023. Vid samtliga stadsdelsförvaltningar togs ärendelistor över samtliga ärenden som var aktuella 2022 och 2023 vid stadsdelsförvaltningarnas relationsvåldsteam (RVT) fram ur verksamhetssystemet. Ärenden valdes sedan ut med ett slumpmässigt kvoturval där samtliga personer var aktuella med anledning av våldsutsatthet. Hälften var aktuella för stödinsats vid ett relationsvåldscentrum (RVC) och hälften var aktuella för skyddsinsatser, vanligtvis vid skyddade boenden. Granskningen genomfördes i de digitala akterna i stadens verksamhetssystem Paraplyet.

Granskningen genomfördes utifrån en upprättad granskningsmall, som tagits fram med hjälp av Socialstyrelsens handbok och stadens riktlinjer.⁴ Totalt granskades 60 våldsutsatta personers ärenden. För att komplettera aktgranskningen genomfördes en intervju med organisationen Unizon⁵ som i denna granskning får representera ett brukarnära perspektiv. Dialogmöten med ledning och medarbetare vid de granskade enheterna. Inspektörerna deltog också vid ett ärendehandledningstillfälle vid respektive enhet. En analys av granskningsresultatet gjordes utifrån ovan nämnda kvalitetsområden.

Av de 60 granskade ärendena var 59 kvinnor och en man. För att inte särskilt peka ut den manliga våldsutsatta i statistiken benämns individerna i granskningen som ”personer” och inte som ”kvinnor”. Att den absoluta majoriteten som åsyftas i granskningens resultatdel och analysdel är kvinnor överensstämmer med hur klientelet ser ut vid stadsdelsförvaltningarnas RVT.⁶

Utgångspunkter

Stadsdelsförvaltningarnas RVT utreder och beviljar biståndsbedömda insatser för våldsutsatta vuxna. Bedömningen om vilka insatser som behövs ska utgå från vad som framkommit i

⁴ Socialförvaltningen (2023) Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad

⁵ www.unizonjourer.se

⁶ Socialförvaltningen (2023) Socialtjänstrapporten 2022

utredning av den våldsutsattas situation samt riskbedömning. Socialstyrelsens handbok för våld i nära relationer belyser vad en utredning utifrån våld i nära relationer bör innehålla. *Bland annat* ska akuta behov som behöver åtgärdas omgående belysas, till exempel tillfälligt boende under pågående utredning eller akut behov av ekonomiskt bistånd. Utredningen ska också kartlägga behovet av hjälp och stöd på kort och lång sikt, till exempel behov som boende, sysselsättning, kontakt med hälso- och sjukvård och så vidare. Utredningen ska innefatta löpande bedömningar av risken för fortsatt våld och som en del av denna riskbedömning bör en standardiserad bedömningsmetod användas, till exempel FREDA eller Patriark.⁷

I stadens RVT-utredningar används framför allt *FREDA beskrivning* för att beskriva det våld som förekommit. *FREDA farlighetsbedömning* ger underlag för riskbedömning och säkerhetsplanering, samt vilka insatser som bör beaktas enligt nedan;

- 1. Risken för ökad farlighet är varierande** indikerar behov av säkerhetsplanering och information till den våldsutsatta.
- 2. Ökad farlighet råder** indikerar behov av noggrann säkerhetsplanering, motivationsarbete och information kring möjligheter att få skyddat boende
- 3. Allvarlig fara råder** indikerar behov av information om den allvarliga risken, att med kraft och tydlighet driva på så att kontinuerlig säkerhetsplanering utförs och följs upp. Vidare då det är möjligt kommunicera med andra aktörer så att personens säkerhet beaktas samt information om möjligheter och vikten av att få skyddat boende.
- 4. Mycket allvarlig fara råder** indikerar behov av att koncentrera ansträngningarna på att få förövaren under kontroll av tillgängliga rättsliga åtgärder. Vidare att genomföra kontinuerlig och utökad kartläggning av farlighetsläge och säkerhetsplanering. Informera den enskilde om möjligheter och den ökade vikten av skyddat boende. Om personen redan använder skyddat boende, göra insatser så att det vidmakthålls.⁸

När bedömning och planering görs avseende insatser ska den enskildes eventuella särskild sårbarhet vägas in så att insatserna kan anpassas utifrån behoven. Med särskild sårbarhet avses att vissa

⁷ Målgruppen för Patriark är personer där det finns en känd eller misstänkt historia av hedersrelaterat våld. PATRIARK är i grunden avsedd i fall där den primära gärningspersonen är 18 år eller äldre men kan vara till hjälp även avseende gärningspersoner som är barn eller ungdomar.

⁸ Socialstyrelsen (2014) Manual för FREDA Standardiserade bedömningsmetoder för socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer

faktorer medför en särskild utsatthet, som gör att sårbarheten för våld ökar. I stadens riktlinjer lyfts följande sårbara grupper;

- att ha en fysisk och eller psykisk funktionsnedsättning
- att vara äldre
- att leva med missbruk och beroende
- att vara homo- eller bisexuell, transperson eller en person med könsöverskridande identitet eller uttryck
- att ha utländsk bakgrund
- att leva i en hederskontext
- att vara socialt och ekonomiskt beroende av närstående eller av samhället
- att leva i isolering och ensamhet

Kommunen kan erbjuda både behovsprövade insatser och mer serviceinriktade insatser utan behovsprövning. Om en våldsutsatt person är i akut behov av stöd och skydd bör socialtjänsten, enligt stadens riktlinjer, erbjuda bistånd genom placering i skyddat boende, med kvalificerad personal och skalskydd. Det är dock viktigt att inte bara fokusera på behov av skydd, utan även på den våldsutsattas behov av stöd. Om det finns medföljande barn ska detta ha bäring på val av placering, så att det skyddade boendet är lämpligt för barn.⁹

Bistånd till samtalsstöd, bland annat krissamtal eller i uppbrottsprocessen, tillhandahålls i staden främst av RVC där detta erbjuds både individuellt och i grupp.

I samband med beslut om insats ska, enligt stadens riktlinjer, ett uppdrag formuleras till en utförare som beskriver vad utföraren ska göra och varför. Vid akuta insatser där det inledningsvis inte går att formulera mer än behov av akut skydd, förtydligas uppdraget efterhand utifrån sådant som framkommer i utredningen om den enskildes behov. Uppdraget ligger till grund för uppföljning av insatsen, vilken ska innehålla kontakt med såväl utförare som den enskilde och som syftar till att undersöka om insatser svarar mot behoven och uppsatta mål.¹⁰

Socialtjänsten ska också kunna bistå med samhällsinformation och praktiskt stöd, till exempel ekonomiskt stöd, information om rättigheter, intyg och hjälp med ansökan om skyddade personuppgifter eller förtur till bostad. Vid behov av ekonomiskt bistånd ska våldet och skyddsbehovet särskilt beaktas vid bedömning av den enskildes rätt till bistånd. Samverkan kan

⁹ Socialförvaltningen (2023) Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad

¹⁰ Ibid.

behövas mellan handläggare inom RVT respektive ekonomiskt bistånd.¹¹

Bland de insatser som socialtjänsten bör kunna erbjuda nämner handboken även hjälp att ordna stadigvarande boende, förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer samt hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården eller andra myndigheter.

Genom samverkan ska insatser samordnas så att de inte motverkar varandra, såväl internt inom förvaltningen och kommunen som gentemot andra huvudmän, till exempel polis eller hälso- och sjukvården. I samverkan ska behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta och de barn som bevittnat våld beaktas av alla aktörer.¹² Kommunen och regionen har skyldighet att upprätta en samordnad individuell plan (SIP) för personer som behöver det för att få sina behov tillgodosedda genom insatser från både kommun och region. All personal inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska ta initiativ till en SIP om de ser att det finns behov av samordning av insatser.¹³

Huruvida barn upplevt våld ska särskilt beaktas. Om det framkommer uppgifter som tyder på att ett barn kan fara illa ska barn- och ungdomsenheten där barnet bor alltid underrättas. Socialtjänstens olika verksamheter ska samverka och ha ett helhetsperspektiv i ärenden som rör vårdnadshavare med barn. I socialtjänstens arbete som rör vuxna ska en kartläggning om det finns barn i relation till den enskilde och hur dessa barn i så fall är berörda genomföras. Föräldraskap bör uppmärksammas i utredning och planering av insatser och föräldrastöd bör erbjudas. De beslut som fattas i den vuxnes ärende ska innehålla en barnkonsekvensanalys som noga analyserar vilka positiva och negativa följder ett beslut kan få för det enskilda barnet, på kort och lång sikt. Barnkonsekvensanalysen ska utgöra en del av beslutsunderlaget.^{14, 15} Vid placeringar på skyddade boenden geografiskt belägna inom staden kan medföljande skolbarn få undervisning via Lärteamet.¹⁶ Skolbarn som följer med till ett skyddat boende som geografiskt inte ligger inom staden ska få

¹¹ Socialförvaltningen (2023) Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad

¹² Socialstyrelsen (2023) Våld i nära relationer. Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården

¹³ 2 kap. 7 § SoL och 16 kap. 4 § Hälso- och sjukvårdslagen (HSL)

¹⁴ Socialförvaltningen (2021) Stödmaterial för barnrättsperspektiv inom socialtjänsten

¹⁵ Socialförvaltningen (2023) Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad

¹⁶ En av Stockholms stads kommunala grundskolor har i uppdrag att ansvara för samordning och genomförande av undervisning för elever på skyddade boenden som är belägna inom Stockholm.

rätten till undervisning tillgodosedd genom samverkan mellan vårdnadshavare, det skyddade boendet och skolan.¹⁷

Våldsutsatta och insatser i Stockholms stad

Socialtjänstrapporten 2022 redovisar statistik för ärenden som rör våld i nära relationer.¹⁸ Under 2022 var 1 707 personer aktuella vid stadens olika RVT. Siffran inkluderar både våldsutsatta och våldsutövare samt män och kvinnor. Av 1 707 ärenden var 196 män och resten kvinnor, 132 hörde till Farsta, 234 till Järva (dåvarande stadsdelsförvaltningarna Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta) och 103 till Skärholmen.

Under 2022 beviljades 953 personer samtalsstöd på stadens fyra RVC varav 67 personer i Farsta, 94 personer i Järva (dåvarande stadsdelsförvaltningarna Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta) och 68 personer i Skärholmen. Antalet våldsutsatta kvinnor som haft kontakt med RVC under 2022 har ökat med 22 procent.

Totalt beviljades 334 personer i staden skyddat boende under 2022 varav 17 i Farsta, 77 i Järva och 22 i Skärholmen. En handfull våldsutsatta placerade män tillkommer i Järva och Skärholmen. År 2022 var antalet placeringar på skyddat boende det lägsta sedan 2017, och antalet skyddsplacerade kvinnor minskade med tre procent mellan år 2021 och 2022. Under 2022 var 318 barn medföljande på skyddat boende. Nio av dessa barn var folkbokförda i Farsta, 83 i Järva och 28 i Skärholmen.

Utöver insatserna skyddat boende och stödinsatser vid RVC skiljer det sig mellan stadsdelsförvaltningarna avseende vilka insatser som används. Totalt placerades 44 personer i jourlägenhet under 2022. Inga av dessa fanns i Farsta, Järva eller Skärholmen eftersom dessa stadsdelsförvaltningar saknar jourlägenheter. Insatsen Mellanbo¹⁹ via Stiftelsen SHIS Bostäder användes totalt i 24 fall. I dåvarande Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning användes den för 18 personer. Insatsen användes inte alls i Farsta eller Skärholmen.

¹⁷ Socialförvaltningen och Utbildningsförvaltningen (2022) Att säkerställa skolgång för barn i skyddat boende

¹⁸ Socialförvaltningen (2023) Socialtjänstrapporten 2022

¹⁹ Mellanbo, tidsbegränsat boende med boendestöd för personer med erfarenhet av våldsutsatthet.

Granskningsresultat

Ärendegenomgång

De granskade ärendena

Granskningen omfattar totalt 60 ärenden med våldsutsatta personer, varav 59 var kvinnor. Urvalet slumpades så att de flesta personerna i granskningen inte varit aktuella vid något RVT tidigare, med undantag för Skärholmen där hälften var nya och resten tidigare aktuella ärenden.

Status	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Nytt ärende	16	15	10	41
Tidigare aktuellt ärende	4	5	10	19
Total	20	20	20	60

Personerna i granskningen var mellan 18 och 73 år gamla. Den största ålderskategorin var personer mellan 30-39 år (23 personer).

Särskilt utsatta målgrupper

Sex personer i granskningsunderlaget var över 65 år och kategoriseras som särskilt utsatta utifrån hög ålder. På individnivå bedömdes dock åldern i de flesta av dessa ärenden inte ha någon betydande inverkan på personernas förutsättningar.

13 personer, motsvarande 22 procent, var diagnosticerade med någon typ av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF). Åtta av dessa tillhörde Farsta stadsdelsförvaltning. Att andelen personer med NPF var större i Farsta kan vara en slump i urvalet men det skulle också kunna bero på faktiska skillnader.

Även psykiska och fysiska funktionsnedsättningar var mer förekommande bland Farstas ärenden.

Funktionsnedsättning	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	14	5	8	27
Nej	6	15	12	33
Total	20	20	20	60

Tolv personer, motsvarande 20 procent, hade missbruksproblematik/substansbrukssyndrom.

Samtliga personer i granskningen upplevde våld i en heterosexuell relation. Ingen av personerna identifierade sig uttalat som HBTQIA+ person varför det perspektivet inte blir ytterligare belyst i denna rapport.

En stor andel ärenden i granskningen rörde personer som hade utländsk bakgrund, framförallt i Järva och i Skärholmen. En del av dessa personer var dock väl integrerade i det svenska samhället. Personerna i nedanstående tabell bedömdes som *särskilt utsatta* till följd av utländsk bakgrund då de till exempel hade språksvårigheter och/eller saknade kunskaper om hur det svenska samhället fungerar. De är enbart en del av det totala urvalet med annan härkomst än svensk.

Utländsk bakgrund	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	3	10	8	21
Nej	17	10	12	39
Total	20	20	20	60

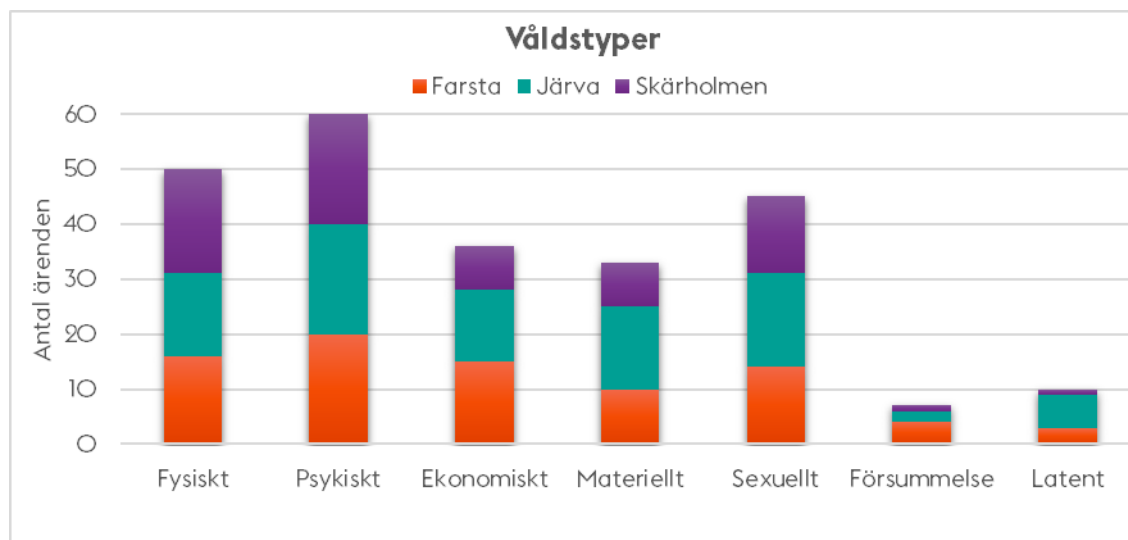
I en del ärenden framkom att personen levde i hederskontext och var utsatt för hedersrelaterat våld och förtryck. Detta var vanligast i Järva.

Heder	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	1	7	2	10
Nej	19	13	18	50
Total	20	20	20	60

26 av de 60 ärenden, motsvarande cirka 43 procent, rörde personer som levde i särskild ekonomisk utsatthet. Tolv personer, motsvarande 20 procent, var särskilt utsatta med anledning av isolering eller ensamhet och saknade ett nätverk med familj och/eller vänner. För vissa personer var våldsutövaren den enda kontakten.

Våldet i ärendena

Psykiskt våld var vanligast förekommande och fanns i samtliga ärenden, följt av fysiskt och sexuellt våld. Även ekonomiskt våld och materiellt våld var vanligt förekommande. Försummelse, även kallat funktionsrelaterat våld, förekom men inte lika ofta vilket är logiskt utifrån att våldstypen drabbar personer som är beroende av andra för sin dagliga livsföring, exempelvis på grund av funktionsnedsättning eller hög ålder.

Värt att observera är att latent våld, av granskningstekniska skäl, här motsvarar ärenden där den våldsutsatta personen upplever rädsla för framförallt fysiskt eller sexuellt våld men där våldet från våldsutövaren (ännu) inte eskalerat till den fysiska övergrepp. Det är sannolikt att personerna som utsatts för fysiskt och sexuellt våld även upplever latent våld, specifikt i form av rädsla för att våldet ska upprepas.

Handläggningen

I de flesta ärenden upprättades en initial hot- och riskbedömning när ärendet inkom till stadsdelsförvaltningen.

Finns en initial hot- och riskbedömning?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	15	18	17	50
Nej	5	2	3	10
Total	20	20	20	60

Det var mindre vanligt att hot- och riskbedömning gjordes löpande under ärendets gång.

Upprättas hot- och riskbedömningar löpande?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	12	10	11	33
Nej	5	4	8	17
Behövs inte	3	6	1	10
Total	20	20	20	60

Kategorin ”behövs inte” i tabellen ovan innefattar ärenden där ingen ny information inkom till stadsdelsförvaltningen under ärendets gång, i dessa fall fanns inte behov av att uppdatera hot- och riskbedömningen.

En färdigställd utredning fanns i 55 av de 60 ärendena. Fyra av de ärenden där en utredning saknades fanns i Farsta och ett i Skärholmen. Totalt upprättades en FREDA-beskrivning i 52 av 60 ärenden, jämnt fördelat över enheterna. FREDA farlighetsbedömning fanns i 50 ärenden. En bedömning om risk för fortsatt våld framkom i ärendena i varierande omfattning.

Finns bedömning av risk för fortsatt våld?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	18	17	13	48
Nej	2	3	7	12
Total	20	20	20	60

Sammantaget var det vanligt att personerna i granskningen hade minst en särskild utsatthet, däremot var det inte alltid den särskilda utsattheten uppmärksammades i utredningens analys på så sätt att en bedömning gjordes kring huruvida utsattheten medförde behov av individuella anpassningar eller specifik samverkan.

Uppmärksammas särskild utsatthet i utredningens analys?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	4	11	4	19
Nej	10	4	11	25
Utredning saknas	4	0	1	5
Inte särskilt utsatt	2	5	4	11
Total	20	20	20	60

Personens behov på kort sikt framkom oftast i utredningarna.

Adresserar utredningen behov på kort sikt?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	16	16	10	42
Nej	0	4	9	13
Utredning saknas	4	0	1	5
Total	20	20	20	60

Personens behov på lång sikt framkom mer sällan.

Adresserar utredningen behov på lång sikt?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	11	16	9	36
Nej	5	4	10	19
Utredning saknas	4	0	1	5
Total	20	20	20	60

Av 60 ärenden ledde 55 till bifallsbeslut, tre till delvisa avslagsbeslut jämnt fördelade mellan stadsdelsförvaltningarna och två återtagna ansökningar. Inga rena avslagsbeslut fattades och de tre delvisa avslagen rörde ärenden där personerna initialt fick

skyddat boende men av olika anledningar fick avslag på fortsatt skyddat boende. En majoritet av de beslut som avsåg skyddsplaceringar fattades under utredningstiden vilket är logiskt i förhållande till deras ofta akuta status.

I hälften av alla ärenden i granskningen beviljades samtalsstöd/behandling vid ett RVC. I sex ärenden beviljades insatsen lots i Farsta. Insatsen ingår i ett pilotprojekt i Farsta och två andra stadsdelsförvaltningar i staden.²⁰ Skärholmen och Järva har inte denna insats.

Frågan om partnerkontakt var systematiskt belyst i merparten av ärenden vid alla stadsdelsförvaltningar.

Skyddsplaceringar

I materialet gjordes 33 skyddsplaceringar på skyddat boende.

Skyddat boende	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	10	12	11	33
Nej	10	8	9	27
Total	20	20	20	60

Hur länge personerna var placerade i skyddat boende varierade mellan stadsdelsförvaltningarna. Järvas ärenden hade längre totala placeringstider än Farstas och Skärholmens.

Total placeringstid vid skyddat boende	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
1-7 dagar	4	0	1	5
8-15 dagar	1	0	2	3
16-30 dagar	1	0	4	5
31-50 dagar	1	0	1	2
51-100 dagar	3	5	2	10
101 dagar eller mer	0	7	1	8
Total	10	12	11	33

Vid alla enheter var det vanligt att placeringen på skyddat boende förlängdes med två, ibland tre veckor i taget, även vad gäller de placeringar som hade bland de längsta *totala* placeringstiderna. De ärenden som hade de längsta placeringstiderna hade därmed också många kortvariga placeringsbeslut. Omplacering till ett annat

²⁰ RVC Lots-projektet är ett socialt investeringsprojekt som omfattar Skarpnäck, Farsta och Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltningar. Målgruppen för lots-projektet är personer utsatta för våld i nära relationer och/eller hedersrelaterat våld och förtryck i behov av praktiskt stöd för att komma vidare i sin uppbrottsprocess och skapa möjlighet till återhämtning. Lotsarna bistår med praktiskt arbete, till exempel följer med vid läkarbesök/myndighetskontakter och hjälper till att söka bostad.

skyddat boende gjordes i nio fall av varierande skäl på socialtjänstens, boendets och personens egen begäran.

I tre ärenden gjordes placering på vandrarhem eller hotell i syfte att skydda den enskilde istället för på skyddat boende, en gång i Järva och två gånger i Skärholmen. Två av placeringarna gjordes med den enskildes behov i beaktande, exempelvis ett par dagars placering i avvaktan plats på ett specifikt skyddat boende. I ett ärende i Skärholmen med bifallsbeslut avseende skyddat boende gjordes placeringen på vandrarhem, utan närmare förklaring. Ingen av enheterna placerade på akutboende/härbärge.

Vad gäller FREDA farlighetsbedömning såg fördelningen ut enligt följande.

FREDA farlighetsbedömning	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Nivå 1 – risken för ökad farlighet är varierande	2	0	1	3
Nivå 2 – ökad farlighet råder	1	1	4	6
Nivå 3 – allvarlig fara råder	3	4	4	11
Nivå 4 – mycket allvarlig fara råder	11	11	8	30
Ingen Freda farlighet gjord	3	4	3	10
Total	20	20	20	60

Om tabellen ovan kopplas ihop med skyddsplaceringarna framkommer följande:

- Ingen av de tre personerna i nivå 1 placerades på skyddat boende eller vandrarhem/hotell.
- Av de sex personerna i nivå 2 placerades tre på skyddat boende och en på vandrarhem/hotell.
- Sex av de elva personerna i nivå 3 placerades på skyddat boende.
- Av de 30 personerna i nivå 4 placerades 20 på skyddat boende och två på vandrarhem/hotell. Åtta personer placerades inte alls.
- Fem av de tio personer där ingen FREDA farlighetsbedömning gjordes placerades på skyddat boende.

Samtliga personer som ingick i nivå 4 (där mycket allvarlig fara råder) i Järva fick en skyddsplacering. Av de åtta ärenden i nivå 4 som inte placerades alls tillhörde tre Farsta och fem Skärholmen. I dessa fall ansökte den våldsutsatta personen om RVC och inte skyddat boende. I Farstas ärenden framkom att samtliga personer hade fått information om skyddat boende samt att socialsekreterarna försökt motivera till insatsen, ofta upprepade gånger med tydliga uttalande bedömningar om faran. I Skärholmens ärenden var motsvarande information eller motivationsarbete inte dokumenterat och det förekom att personer istället hänvisats att söka boende via enheten för ekonomiskt bistånd.

Uppdrag till skyddade boenden med konkreta mål och delmål återfanns i låg grad i den digitala dokumentationen. Möjligen har sådant skickats till uppdragstagaren men inte sparats i den digitala akten. I några fall återfanns uppdrag med generellt formulerade målsättningar utan uttalad koppling till den aktuella personens förhållanden.

Finns uppdrag med konkreta delmål/mål till det skyddade boendet?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	4	10	0	14
Nej	5	2	11	18
Ingen placering	11	8	9	28
Total	20	20	20	60

I samtliga ärenden i Järva där en person placerades på skyddat boende fanns enligt dokumentationen en regelrätt uppföljning av insatsen. Sådant uppföljning var mindre förekommande i Skärholmen och Farsta, där flera ärenden endast innehöll avstämningar mellan beställare och utförare per telefon.

Genomförs uppföljning av placeringen på skyddat boende?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	6	12	7	25
Nej	3	0	4	7
Inte skyddat boende	11	8	9	28
Total	20	20	20	60

Mer långsiktiga boendeplaceringar

I sex av de 60 ärendena fick personen en boendeplacering inom Stiftelsen SHIS Bostäder, antingen boendeformen Mellanbo eller boendeformen Avtalat boende.²¹ En majoritet av dessa hörde till Järva. I Skärholmen handläggs boendeplaceringar som inte avser akut skydd, såsom SHIS-boende, inte av RVT utan av enheten för ekonomiskt bistånd varför inga sådana insatser återfanns i Skärholmen.

Placering på SHIS	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	1	5	0	6
Nej	19	15	20	54
Total	20	20	20	60

²¹ Avtalat boende, tidsbegränsat boende för personer som av sociala eller ekonomiska skäl är i behov av bostad, där grundläggande bostadssocial service ingår.

Vid alla stadsdelsförvaltningar fanns flera exempel där socialsekreterarna stöttade personer att ansöka om förtur hos bostadsförmedlingen.

Stödinsatser vid RVC

I 30 av de 60 ärendena beviljades personen stödinsatser vid ett RVC. Uppdrag med konkreta mål och delmål skickades i alla utom fyra ärenden varav samtliga fanns i Järva. Den vanligaste stödinsatsen var behandling i totalt sex månader.

Skärholmen följde upp insatsen på RVC i samtliga fall, i Järva och Farsta fanns några enstaka ärenden där uppföljning saknades.

Genomfördes uppföljning av RVC-insatsen?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	10	8	9	27
Nej	1	2	0	3
Ingen RVC-insats	9	10	11	30
Total	20	20	20	60

Samverkan

Graden av intern samverkan med övriga enheter inom socialtjänsten var relativt hög, speciellt i Skärholmen. Vanligast var samverkan med enheten för ekonomiskt bistånd och enheten för barn- och ungdom. Samverkan med familjerätten och enheten för funktionshinder förekom endast i något enstaka ärende.

Fanns samverkan med andra enheter på socialtjänsten?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	12	14	16	42
Nej	5	3	1	9
Ingen aktualitet på andra enheter	3	3	3	9
Total	20	20	20	60

Vad gäller de tolv personer som hade missbruksproblematik fanns intern samverkan med beroendehandläggare i fem ärenden, i tre av fyra möjliga i Skärholmen, i ett av sex möjliga i Farsta och i ett av två möjliga i Järva. Personerna i Skärholmen fick i högst utsträckning insatser som anpassats till deras missbruksproblematik, till exempel case manager eller stödboende med skalskydd parallellt med RVT:s planering. Samplanerade missbruksinsatser förekom i avsevärt lägre grad i Farstas och Järvas ärenden.

Samverkan med Region Stockholm återfanns endast i en minoritet av de ärenden där det hade varit möjligt. En hög andel ärenden där personen inte hade någon kontakt inom sjukvården över huvud taget återfanns i Järva. SIP upprättades endast i ett ärende i Järva och ett i Skärholmen.

Fanns samverkan med regionen?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	1	2	2	5
Nej	12	3	8	23
Ingen aktualitet inom regionen	7	15	10	32
Total	20	20	20	60

Samverkan med polisen fanns i knappt hälften av de ärenden där personen hade kontakt med myndigheten och var relativt jämnt fördelat mellan enheterna. Samverkan kunde bestå av allt från enstaka telefonsamtal med informationsutbyte till tät och långvarig kontakt med gemensamma möten och gemensamt fokus.

Barnperspektivet

I en stor andel ärenden fanns minderåriga barn enligt folkbokföringen.

Finns barn med i bilden?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	8	14	14	36
Nej	12	6	6	24
Total	20	20	20	60

I socialtjänstens dokumentation framgick i hög grad huruvida det fanns barn eller inte. I Skärholmen framkom det i samtliga ärenden utom ett, i det ärendet fanns inga barn.

Har det uppmärksammats om det finns barn eller inte?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	14	17	19	50
Nej	6	3	1	10
Total	20	20	20	60

I de flesta fall där barn- och ungdomsenheten inte redan var underrättade förde RVT över information om ärendet. Järva förde över information i samtliga fall, medan Farsta och Skärholmen inte hade dokumenterat överföring i varsitt ärende.

Samverkan med barn- och ungdomsenheten fanns också i hög grad.

Samverkan med BoU	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	7	10	11	28
Nej	1	3	3	7
Inga barn i ärendet	12	6	6	24
Barnen inte aktuella på BoU /barnen tillhör inte samma SDF	0	1	0	1
Total	20	20	20	60

Barnens situation och hur de påverkats av våldet var ofta utförligt beskrivet i utredningarna vid alla enheter. Barnkonsekvensanalyser upprättades i de flesta ärenden, dock mer sällan i Farsta.

Har man gjort en barnkonsekvensanalys?	Farsta	Järva	Skärholmen	Total
Ja	2	13	13	28
Nej	6	1	1	8
Inga barn i ärendet	12	6	6	24
Total	20	20	20	60

Av de 18 ärenden där barn var medföljande till sin förälder i skyddat boende var placeringen anpassad till barn i 14 fall, på så sätt att det skyddade boendet hade insatser och stöd direkt riktade till barn. De fyra placeringarna på skyddat boende utan uttalad barnverksamhet var samtliga i Skärholmen.

I tolv ärenden rörde placeringen barn i skolåldern. I hälften av dessa användes skyddade boenden där Lärteamet finns tillgängligt geografiskt. Framför allt i Järva genomfördes placeringar där Lärteamet inte var tillgängliga. I flera av dessa ärenden fanns dock samverkan med barn- och ungdomsenheten som ordnade med skoltaxi till barnets ordinarie skola.

Dialogmöten med enheterna

Dialogmöten där ledning och socialsekreterare reflekterade utifrån granskningens teman och resultat genomfördes vid alla tre stadsdelsförvaltningar.

Alla enheter beskrev svårigheter i arbetet med grupper som har komplexa behov och som behöver speciallösningar. Samverkan med Region Stockholm är ofta besvärlig på grund av långa vårdköer och att specialistvården ofta är otillgänglig och svårt att få kontakt med, det händer att regionen inte kommer då de kallas till SIP-möten. Samtliga enheter var överens om att på grund av organisatoriska stuprör inom socialtjänsten kan samverkan för individuellt anpassade lösningar utifrån brukarens behov vara svårt att få till. De beskrev att de försöker koppla på och använda kollegors kompetens och samverka för en individuellt anpassad planering. När det går att överbrygga stuprör och åstadkomma individuella speciallösningar, till exempel i form av samplaceringar, kan det bli riktigt bra. Ofta är denna slags samverkan personbunden snarare än systematisk, uppgav flera enheter. I Farsta nämndes lotsinsatsen som möjliggörande eftersom den erbjuder praktiskt och nära stöd vilket många brukare med särskild utsatthet behöver. I Järva används ibland insatsen ”stödkontakt med socialsekreterare” för att handfast lotsa/hjälpa brukaren men detta förutsätter att socialsekreterarna har utrymme vilket inte alltid är fallet. Såväl Skärholmen som Järva beskrev att målgruppen med utländsk bakgrund som inte har språket eller en samhällsförankring ofta får svårt att tillgodogöra sig RVC-stöd om praktiska behov inte hanteras först.

Samverkan med barn- och ungdomsenheten är vanligt förekommande på alla enheter men påverkas bland annat av personalomsättning och ibland av olika synsätt på våld. Framför allt i Farsta beskrevs att samverkan och samsyn mellan enheterna tydligt brister i nuläget. Utifrån den kommande lagförändringen kring barn i skyddat boende har Farstas RVT förhoppningar om incitament till tätare samarbete.²²

Vad gäller behov på lång sikt handlar detta nästan alltid främst om boende. Järva använder i hög grad Mellanbo via SHIS, en insats de bedömer helt nödvändig för att de våldsutsatta ska komma vidare i processen. I Farsta används Avtalat boende via SHIS samt även lotsuppdrag som rör boendefrågan. Enheterna har olika uppfattningar om boendestödet på Mellanbo där Järva menar att stödet fungerar mycket bra, medan Farsta haft sämre erfarenheter. RVT i Skärholmen använder inte SHIS alls då boende som inte rör akut skydd hanteras av enheten för ekonomiskt bistånd. Skärholmens RVT har dock nyligen påbörjat ett projekt med syfte att utveckla arbetet att erbjuda våldsutsatta personer hjälp med att ordna stadigvarande boende, vilket bland annat är tänkt att ske genom samverkan med hyresvärdar.

Enheterna uppgav att de alltid arbetar motiverande när brukare inte vill ta emot skyddsinsatser trots hög risk, till exempel genom täta uppföljningar för att bygga allians och genom att påtala risker och behovet av skydd. Samverkan med barn- och ungdomsenheten kan också bidra till att motivera den enskilde.

Synpunkter från Unizon

Unizon är ett riksförbund för mer än 140 idéburna och icke-vinstdrivna kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer. Vid mötet med Unizon deltog både anställda vid förbundet centralt samt företrädare från ett flertal skyddade boenden i Stockholmsområdet. Syftet med mötet med Unizon var att belysa deras erfarenheter av samverkan med socialtjänsten i Stockholms stad, således inte uteslutande med de tre granskade stadsdelsförvaltningarna.

Samtliga företrädare lyfte att även om det finns socialsekreterare med stor kompetens om våld och en genuin ambition att hjälpa de våldsutsatta, märks också tydligt att stadens olika RVT har utmaningar, bland annat med personalomsättning. Det är ovanligt med uppföljningar i de skyddade boendena, det förekommer att socialtjänsten knappt har kontakt med kvinnan under placeringen och att kvinnans utredning enbart består av sammanfattningar av det

²² Lagrådsremiss från Socialdepartementet: Ett fönster av möjligheter – stärkta rättigheter för barn och vuxna i skyddat boende, som bland annat syftar till att stärka barnrättsperspektivet för barn som följer med en vårdnadshavare till skyddat boende.

skyddade boendets veckorapporter. Det har också förekommit att socialsekreterare helt utan kompetens om våld har handlagt ärenden för de kvinnor som varit placerade i jourernas skyddade boenden, med negativa konsekvenser som följd.

Enligt företrädarna är beslutstider på två veckor mer regel än undantag och även om den sammanlagda placeringstiden ibland blir lång så har den oftast förlängts med två veckor i taget. Det innebär en stor stress för kvinnan att inte veta vart hon, och ofta även hennes barn, ska ta vägen efter två veckor. Enligt företrädarna går många kvinnor i tankar om att återvända till våldsutövaren för att tillförsikten är låg och otryggheten stor. Två veckors tidshorisont innebär också att barnen drabbas, till exempel av att inte få ta del av det stöd som finns såsom Trappan-samtal vilket inte går att starta upp och fullfölja med så kort placeringstid. Det är också svårt att göra en planering för skolgång när beslutet är kortvarigt.

Flera företrädare berättade att en tydligt uttalad prioritet i uppdragen från dag ett är att ordna med annat boende för kvinnan. Det kommer före att hjälpa kvinnan att bearbeta sina upplevelser av våld och arbeta med det inre skyddet. Det saknas ofta långsiktighet i socialtjänstens planering. Ibland bygger planeringen för framtiden enligt Unizon på ”social dumpning”, där socialtjänsten inte beaktar den våldsutsattas behov av stöd på nya orten.

En delad erfarenhet är att kvinnorna som placeras på skyddat boende har en allt mer komplex problematik samtidigt som uppdragen blir allt större. En teori om varför det ser ut så är att socialtjänsten i hög grad undviker att göra skyddsplaceringar, och att tröskeln för placering därför höjts. Det kan verka som att socialtjänsten tar alla chanser att undvika placering. Likaså finns erfarenhet att placeringar avslutas för tidigt trots att inget förändrats i ärendet. Många gånger är socialtjänsten angelägna att avsluta insatsen och lämnar besked per telefon eller sms. Kontakten mellan socialtjänsten och den våldsutsatta sker ofta via sms vilket inte fungerar för de med språksvårigheter.

Kvinnojournerna framhåller att placeringarna kan anpassas individuellt, till exempel kring möjligheten att fortsätta arbeta under placeringen. Om detta inte är görligt utifrån säkerhetsrisker är det många gånger möjligt för det skyddade boendet att i samarbete med arbetsgivaren exempelvis få till en omflyttning till en annan arbetsplats eller att kvinnan får jobba på distans ett tag.

En av kvinnojournerna lyfte särskilt goda erfarenheter av lotsprojektet och beskrev hur lotsarna på ett mycket bra sätt har stått redo att stödja kvinnan när placeringen på skyddat boende avslutats.

Socialtjänstinspektörernas analys

Nedan följer en jämställdhetsanalys samt en analys av granskningsresultatet utifrån de kvalitetsområden SKR och Socialstyrelsen tagit fram.

Jämställdhetsanalys

I granskningen ingick fler kvinnor än män vilket motsvarar hur fördelningen ser ut vid stadsdelsförvaltningarnas RVT, där majoriteten som är aktuella för utredning och insatser är kvinnor.²³ Utifrån att endast ett av 60 ärenden rörde en man kunde inga slutsatser om skillnader i handläggningen utifrån kön dras. Det är av stor vikt att insatser görs så att fler våldsutsatta grupper i samhället nås, däribland män i både heterosexuella och homosexuella relationer vilka många gånger kan undvika att söka hjälp på grund av rädsla för att inte bli trodda såväl som på grund av skam.²⁴

Trygghet och säkerhet

Det granskade materialet präglades av en hög grad av dokumentation i form av adekvata beslut och underlag, vilket visar på god övergripande formell rättssäkerhet i handläggningen. Utredningarna följde i hög grad handbokens anvisningar om hur våldet och dess konsekvenser ska utredas och dokumenteras. Utredningarna kartlade också tydligt våldets karaktär och vad den enskilde varit utsatt för, vilket är en viktig utgångspunkt för att behoven ska framträda och att den enskilde ska få stöd och skydd på rätt nivå.

Hotell och vandrarhem är enligt Socialstyrelsens handbok om våld i de flesta fall olämpligt som skyddsplacering, både utifrån säkerhet och för att sådana boenden inte är anpassade för människor i kris.²⁵ I den absoluta merparten av ärenden där skyddsinsatser beviljades fick den enskilde en placering på skyddat boende. Bedömningarna kring behov av skyddat boende tycktes så gott som alltid vara baserade uteslutande på behovet av skalskydd. Resonemang om den våldsutsattas behov av psykosocialt stöd framkom sällan. I stadens riktlinjer framgår att det psykosociala stödet kan vara lika viktigt att erbjuda som skalskydd.²⁶ Skärholmen gjorde i flera exempel

²³ Socialförvaltningen (2023) Socialtjänstrapporten 2022

²⁴ Mäns utsatthet för våld i nära relationer - Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) - Uppsala universitet (uu.se)

²⁵ Socialstyrelsen (2023) Våld i nära relationer. Handbok för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården

²⁶ Socialförvaltningen (2023) Riktlinjer för handläggning av ärenden som rör våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende relation i Stockholms stad

snävare bedömningar avseende skyddsbehov än de andra enheterna och övervägde eller erbjöd därmed inte skyddsinsatser. Det förekom att personen istället hänvisades till enheten för ekonomiskt bistånd, trots att denne hade fått höga poäng i Freda farlighetsbedömning. Detta bör följas upp lokalt vid stadsdelsförvaltningen.

I de fall där placering på skyddat boende genomförts vid enheterna gjordes omplaceringar till annat skyddat boende i låg grad vid alla stadsdelsförvaltningar. I de fall omplacering skedde var dessa som regel rimliga utifrån ett brukarperspektiv då de gjordes i samförstånd med den enskilde och tydligt motiverades utifrån dennes säkerhet och behov.

Självbestämmande och integritet

Insatser som svarar mot behovet av skydd ska sättas in utifrån vad som framkommit i utredningen och riskbedömningen. Av de brukare som fick högsta farlighetsnivå i FREDA farlighetsbedömning fick majoriteten insatser som motsvarade behovet av skydd. I Skärholmen återfanns dock ett flertal ärenden med högsta farlighetsnivå där insatserna inte motsvarade behovet av skydd. Ofta handlade detta om ärenden där den enskilde endast ansökt om och beviljats stödsamtal vid RVC. Vid dialogmötet beskrev enheten att de arbetar motiverande utifrån den professionella bedömningen och försöker få personen att ta emot skydd. I granskningen återspeglades detta i låg grad i ärendedokumentationen. Utifrån detta bör kopplingen mellan risknivå, motivationsarbete och insats följas upp i Skärholmen för att säkerställa att den enskilde får det stöd den behöver. Resultatet bedöms även som intressant utifrån att RVC-utvärderingen pekade på att RVC Sydväst, där Skärholmens RVT ingår, genomgående tenderade att bevilja insatser i lägre grad än övriga RVT.²⁷

I så gott som alla ärenden var den enskildes delaktighet och inflytande tydlig i handläggningen vilket visar på gott socialt arbete, präglad av lyhördhet och respekt för den enskildes integritet. Det framgick i dokumentationen att motivationsarbete genomfördes i de flesta fall där så behövdes, med ovan nämnda undantag.

I materialet återfanns vid samtliga förvaltningar utredningar som inkluderade temat ”motstånd”. Under denna rubrik lyftes den enskildes strategier för att hantera våldet och göra motstånd fram på ett respektfullt sätt, vilket är viktigt att uppmärksamma då dessa motståndsstrategier kan vara betydelsefulla i uppbrottsprocessen.²⁸

²⁷ Ersta Sköndal Bräcke högskola (2021) Utvärdering av Relationsvåldscentrum (RVC) i Stockholms stad

²⁸ Josefine Kjellberg (2023) Fri från (efter)våldet? Stödet till partnervåldsutsatta kvinnor vid uppbrott och eftervåld

Helhetssyn och samordning

Behov av stöd på kort och lång sikt var i regel väl belysta i utredningarnas analys i Farsta och Järva. I Skärholmen saknades oftare uttalade resonemang i utredningsanalysen, som återkommande snarare var en sammanfattning än en analys. Den enskildes behov på kort respektive lång sikt bör framgå tydligt i utredningen och vara en del i bedömningen/analysen och valet av insatser.

Det är av stor vikt att socialtjänsten bedömer vilka hinder som finns för den enskilde för att leva ett liv fritt från våld, både inre och yttre hinder samt på kort och lång sikt. Socialtjänsten bör vidare aktivt delta i att försöka undanröja dessa hinder. Att våldsutsatta ofta återvänder till sina våldsutövare är ett välkänt fenomen.²⁹

Socialtjänsten kan minska risken för att det sker genom ett gediget utredningsarbete som bidrar till ett mer långsiktigt perspektiv än vad en våldsutsatt i en krissituation många gånger har förmåga till. Som forskaren Josefin Kjellberg uttrycker detta: ”Man behöver inte *utgå* från att kvinnan kommer att gå tillbaka flera gånger till våldsutövaren på grund av känslomässig ambivalens. Istället kan det vara relevant att undersöka vad just den individ man har framför sig upplever för hinder för att kunna lämna, och hjälpa individen att riva dessa hinder.”³⁰ Om socialtjänstens bedömning och planering är för kortsiktig finns risk att synen på den ambivalenta våldsutsatta blir en självuppfyllande profetia genom att den våldsutsatta inte får tillräckligt stöd och istället upplever sig nödgad att gå tillbaka till våldsutövaren.

Det finns tidigare kända skillnader i handläggningen mellan stadens RVT, exempelvis använder bara vissa av de elva stadsdelsförvaltningarna jourlägenheter för våldsutsatta.³¹ Skillnader i likställigheten framträdde även i förevarande granskning – specifikt vad gäller stöd till stadigvarande boende där Järva i hög grad använder sig av SHIS Mellanbo och Farsta använder sig av SHIS Avtalat boende. Skärholmen har dock en uttalad praxis att inte använda sig av SHIS boendeinsatser alls inom RVT. Istället kan dessa insatser beviljas av enheten för ekonomiskt bistånd, som då i praktiken blir ansvariga för de våldsutsattas behov av stöd till stadigvarande boende. En potentiell risk med att dela upp ansvaret på olika enheter är fragmentering med mindre helhetssyn, och att våldsutsattas behov riskerar att inte uppmärksammas tillräckligt mycket ifall de handläggs av en enhet

²⁹ Uppbrottsprocessen - Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) - Uppsala universitet (uu.se)

³⁰ Muntlig presentation av Fri från (efter)våldet? Stödet till partnervåldsutsatta kvinnor vid uppbrott och eftervåld. Josefine Kjellberg, 2023-10-26, Dagen för skyddat boende, Göteborg.

³¹ Socialförvaltningen (2023) Socialtjänstrapporten 2022

utan specialkompetens.³² Frågan blir också hur långsiktigt boende för personer som är självförsörjande löses då dessa personer vanligtvis inte blir aktuella vid stadens enheter för ekonomiskt bistånd.

I de granskade ärendena belyste utredningarna den enskildes eventuella särskilda utsattheter väl. Det saknades dock ofta en *analys* kring hur den särskilda utsattheten påverkade den enskilde, om socialtjänstens insats behövde anpassas, eller om samverkan med andra aktörer planerades för att samordna och anpassa utifrån den enskildes särskilda behov. Lite förenklat kan detta beskrivas som att socialtjänsten samlade in informationen men sedan inte gjorde så mycket av den. Vid dialogmötena uttryckte alla enheter att individuellt anpassade helhetslösningar i samverkan med andra kan vara svåra att åstadkomma. I ärendedokumentationen saknades ofta samverkan och multimodala insatser, med undantag för Skärholmens ärenden avseende våldsutsatta med missbruksproblematik. Specifikt gällande personer med missbruk och samtidig påtaglig psykisk ohälsa återfanns dock vid alla enheter flera exempel där utredningen eller insatsen inte fullföljdes av den enskilde. Sannolikt hade dessa personer behövt individuella lösningar, mer samverkan med regionen och mer anpassningar för att förmå hålla fortsatt kontakt med socialtjänsten och fullfölja planeringen.

Enligt stadens riktlinjer ska en utredning belysa huruvida det också finns barn som har upplevt våldet, och om så är fallet ska en barnkonsekvensanalys göras. Barnrättsperspektivet var en tydlig styrka i det granskade materialet på så sätt att barnets situation var väl uppmärksammas i vuxenhandläggningen. Barnkonsekvensanalyser fanns oftast men saknades i något högre grad i Farsta vilket bör följas upp lokalt, likaså samverkan med barn- och ungdomsenheten i stadsdelsförvaltningen. Sannolikt kommer samhandläggning med barn- och ungdomsenheterna utökas och formaliseras i och med den nya lagstiftningen kring barn i skyddat boende.

Kunskapsbaserad verksamhet

En tydlig styrka i det granskade materialet vid samtliga förvaltningar var att merparten av ärenden innefattade standardiserade bedömningsmetoder som en del av utredningen, som regel FREDA och i ett fall Patriark. Vid alla enheter fanns oftast en initial riskbedömning i samband med ärendets aktualisering och även inom ramen för utredningen. Fokus för utvecklingsarbete på detta område bör utifrån granskningsresultaten

³² IVO (2019) Granskning av kommuners arbete med våld i nära relationer 2018

riktas mot att följa upp att hot- och riskbedömningar löpande uppdateras vid nya omständigheter i ärendet.³³

Uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck förekom relativt sällan i det granskade materialet. Detta skulle kunna handla om urvalet men kan också vara en signal om att socialtjänsten inte lyckas fånga upp hedersaspekter i våldsärenden. Patriark användes endast i ett ärende. Staden har under 2022-2023 genomfört en utbildningsåtgärd avseende Patriark vilket torde öka användningen av instrumentet framåt. Socialförvaltningen kommer under 2024 ha hedersrelaterat våld och förtryck som ett särskilt fokusområde vilket innebär att frågan kommer följas löpande.

Socialtjänsten ska enligt 5 kap. 11a SoL verka för att den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld ska förändra sitt beteende. I sin återkommande analys kring skador och dödsfall³⁴ har Socialstyrelsen identifierat brister hos socialtjänsten kring att våldsutövaren i de aktuella ärendena sällan erbjudits eller motiverats till behandling för att förebygga upprepat våld. I det granskade materialet var frågan om partnerkontakt systematiskt belyst vid alla enheter. En intressant skillnad som framkom var dock att Skärholmen påtagligt oftare tycktes bedöma partnerkontakt som möjlig, jämfört med Farsta och Järva. Förevarande granskning har inte inkluderat en närmare analys kring detta men att verksamheterna syns bedöma frågan olika kan följas upp i det stadsövergripande nätverket.

Tillgänglighet

I Farsta var arbetssituationen ansträngd under granskningsperioden med anledning av att arbetsgruppen inte var fullt bemannad. Långa kötider för behandling på RVC innebär att brukarna fick vänta i flera månader på nödvändigt stöd vilket dessutom medförde en tydlig belastning på utredande socialsekreterare. Arbetssituationen och kötiden till RVC i Farsta innebär en tydlig risk för tillgängligheten utifrån ett brukarperspektiv.

Att 22 procent av personerna i materialet hade någon form av NPF-diagnos innebär en överrepresentation gentemot populationen i stort där cirka tre procent av alla vuxna globalt har ADHD och en till två procent av alla barn och vuxna har autism.³⁵ Mot bakgrund av detta, och att funktionsnedsättning innebär en särskild sårbarhet för våld, finns starka skäl att systematiskt prioritera kunskap, bemötande och anpassningar kopplade specifikt till verksamheten såväl i

³³ 4 kap. 1 § HSLF-FS 2022:39

³⁴ Socialstyrelsen (2022) Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018-2021

³⁵ Socialstyrelsen (2022) Nationella riktlinjer för vård och stöd vid ADHD och autism

myndighetsutövningen som vid utförarsidan. I de nationella riktlinjerna för vård och stöd vid ADHD och autism lyfter Socialstyrelsen att socialtjänsten vid bristande kunskap om NPF riskerar att ge fel insatser.³⁶ Om rätt insatser inte finns, om de inte görs tillgängliga eller om behov tolkas fel av socialtjänsten riskerar den enskilde allvarliga konsekvenser, därtill kommer att insatser som inte träffar rätt sannolikt inte heller är effektiva.

Såväl i utvärderingen av RVC³⁷ som vid dialogmötena med enheterna diskuterades behovet av mer praktiskt stöd till våldsutsatta, framför allt avseende personer med särskild utsatthet såsom samsjuklighet, svag orientering i samhället eller funktionsnedsättning. Socialsekreterarna från de tre granskade stadsdelsförvaltningarna beskrev att de ger praktiskt stöd i den omfattning de kan, men att utrymmet ofta är begränsat med hänvisning till arbetsbelastningen. I det granskade materialet fanns flera ärenden där den enskilde hade svårt att tillgodogöra sig stöd på RVC med anledning av att praktiska hinder inte var hanterade, som till exempel frågor kring migrationsstatus, boende eller ekonomi. Socialtjänstens arbete med våldsutsatta behöver fortsätta att utvecklas och individuella lösningar utifrån den enskildas behov behöver hittas eller skapas. I Farstas ärenden där lots-insats beviljades syntes insatsen ge god effekt. Unizon vittnade dessutom om goda erfarenheter av insatsen. Lots-projektet pågår till och med 2025 och utvärderingen av projektet blir utifrån ovanstående intressant att följa.

Effektivitet

I det granskade materialet återfanns vid alla förvaltningar exempel på utredningar som var mycket omfattande till sitt innehåll, som exempel upp mot 20 sidor. Detta trots att de avsåg ärenden med tydligt låg risk för fortsatt våld och rörde resursstarka brukare som endast ansökte om stödsamtal på RVC. I ljuset av de förändringar som väntas i och med den nya Socialtjänstlagen³⁸ skulle sådana ärenden efter en inledande screening som inkluderar en hot- och riskbedömning sannolikt kunna hanteras utan föregående myndighetsutövning. Detta skulle kunna möjliggöra att socialsekreterarnas tid kunde fokuseras på brukare med mer komplexa behov. Det skulle också frisätta socialsekreterarnas tid för att i högre grad formulera beställningar med konkreta mål och delmål samt följa upp insatser, specifikt placeringar på skyddat

³⁶ Socialstyrelsen (2022) Nationella riktlinjer för vård och stöd vid ADHD och autism

³⁷ Ersta Sköndal Bräcke högskola (2021) Utvärdering av Relationsvåldscentrum (RVC) i Stockholms stad

³⁸ SOU 2020:47

boende vilket enligt granskningen är ett utvecklingsområde vid två av stadsdelsförvaltningarna.

De totala placeringstiderna var i det granskade materialet markant längre i Järva vilket skulle kunna återspegla en mer generös hållning, men en mer sannolikt förklaring är att Järva i sina utredningar hade kartlagt behoven på kort och lång sikt väl och därmed hade underlag som styrkte behovet av insatser. Vidare hade målgruppen i Järva ofta mycket omfattande och komplexa hjälpbehov, vilket sammanfattningsvis väl motiverade placeringstiderna.

Vid samtliga enheter i granskningen finns en uttalad praxis kring de enskilda beslutens tidsomfattning. Det vanligaste är att placeringar på skyddat boende beviljas två veckor i taget vilket är likställt mellan stadsdelsförvaltningarna. Praxis med två veckors tidshorisont är dock förenat med stora negativa konsekvenser för de våldsutsatta vilket betonades av samtliga företrädare vid mötet med Unizon. Det är viktigt att brukarens individuella förutsättningar och behov ges inflytande i relation till generella rutiner kring beslut. Kort framförhållning försvårar förutsättningarna för en behandlingsplanering såväl för den våldsutsatta som för medföljande barn. Kortvariga beslut innebär också mer administration för socialsekreterarna men framför allt en stor oförutsägbarhet för den enskilde. Frågan om praxis avseende beslutstider bör följas upp genom diskussion i det stadsövergripande nätverket.